

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

Poznań, dnia 23 listopada 2016 r.

Poz. 7168

UCHWAŁA NR XXXIV/530/2016 RADY GMINY TARNOWO PODGÓRNE

z dnia 15 listopada 2016 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami na lata 2017 - 2020

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity: Dz.U.2016 poz. 446 z późn. zm.) oraz art. 87 ust. 1 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity: Dz.U.2014 poz. 1446 z późn. zm.), Rada Gminy Tarnowo Podgórne uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się sporządzony przez Wójta Gminy Tarnowo Podgórne, Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2017-2020 zaopiniowany pozytywnie przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu, stanowiący załącznik będący integralną częścią niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

Przewodniczący
Rady Gminy Tarnowo Podgórne
(-) Grzegorz Leonhard

Załącznik
do Uchwały Nr XXXIV/530/2016
Rady Gminy Tranowo Podgórne
z dnia 15 listopada 2016r.

GINA TARNOWO PODGÓRNE

Gminny Program Opieki nad Zabytkami

na lata 2017-2020

Załącznik do
Uchwały Nr XXXIV/530/2016
Rady Gminy Tarnowo Podgórne
z dnia 15 listopada 2016 roku

Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2017-2020

1. WSTĘP**1.1. POSTANOWIENIA OGÓLNE**

Ilekczoć w niniejszym programie mowa o:

- a) ustawie – rozumie się przez to ustawę z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U.2014.1446 j.t.),
- b) Gminie – rozumie się przez to Gminę Tarnowo Podgórne,
- c) Programie - rozumie się przez to Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Tarnowo Podgórne na lata 2017-2020,
- d) Konserwatorze – rozumie się przez to Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu oraz Powiatowego Konserwatora Zabytków działającego na mocy porozumienia z dnia 24 marca 2009r. zawartej między Wojewodą Wielkopolskim Piotrem Florkiem oraz Starostą Poznańskim Janem Grabowskim w sprawie powierzenia Powiatowi Poznańskiemu spraw z zakresu właściwości Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (Dziennik Urzędu Województwa Wielkopolskiego z dnia 6 maja 2009 roku Nr 85, poz.1212),
- e) Planie – rozumie się przez to Zmianę Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Wielkopolskiego z dnia 26 kwietnia 2010r.,
- f) Strategii – rozumie się przez to Strategię rozwoju Województwa Wielkopolskiego do roku 2020 z dnia 19 grudnia 2005 r.

1.2. CEL OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Celem „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Tarnowo Podgórne” jest:

- wzmocnienie ochrony i opieki nad materialną częścią dziedzictwa kulturowego oraz poprawa stanu zabytków poprzez zahamowanie procesów ich degradacji, a w dalszej kolejności poprawa stanu ich zachowania,
- uwzględnianie ochrony zabytków przy sporządzaniu i zmianach miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy,
- aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe poprzez kompleksową rewaloryzację zabytków i po wykonaniu analizy funkcjonalnej ich adaptację na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne,
- określenie celów, kierunków działań oraz zadań, które powinny być podjęte przez organy i jednostki administracji publicznej w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
- zapoznanie się z zasobami dziedzictwa kulturowego, historią zabytków gminy, z wykazem obiektów wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków oraz ocena stanu gminnego zasobu zabytków – określenie kategorii i stopnia zagrożeń,
- podejmowanie i określanie warunków współpracy z właścicielami obiektów zabytkowych dla zapewnienia im należytej opieki oraz określenia sposobów udostępnienia dóbr kultury narodowej, będących ich własnością, a także wskazywanie potencjalnych źródeł finansowania,
- inicjowanie i wspieranie działań edukacyjnych, informacyjnych, turystycznych itp. mających na celu propagowanie znajomości zabytków i uświadamianie konieczności opieki nad zabytkami,
- wspieranie działań mających na celu pozyskanie środków finansowych na opiekę nad zabytkami.

1.3. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Wykonanie „Gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Tarnowo Podgórne ” programu wynika z:

- 1) ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U.2016.446 j.t.). Ustawa ta włącza do zadań własnych gminy ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami (art. 7 ust. 1 pkt 9).
- 2) ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U.2014.1446 j.t.), Ochrona zabytków, które znajdują się na terenie gminy należy do obowiązków samorządu lokalnego. Zadania stojące przed organami administracji publicznej precyzuje art. 4 Ustawy z dnia 17 września 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Gminy między innymi mają dbać o: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych

Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2017-2020

umożliwiających trwale zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie” oraz zapobiegać „zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków”. Jednym z obowiązków nałożonych przez ustawę na gminy jest: „uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”. Ponadto ustawa wprowadza szereg innych uprawnień i obowiązków:

- zgodnie z art. 7 formami ochrony zabytków są:
 - 1) wpis do rejestru zabytków;
 - 2) uznanie za pomnik historii;
 - 3) utworzenie parku kulturowego;
 - 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego,
- zgodnie z art. 16 ust. 1 rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, ma możliwość stworzenia parku kulturowego na podstawie podjętej uchwały, celem objęcia skuteczną ochroną krajobrazu kulturowego oraz wyróżniających się krajobrazowo terenów, na którym występują zabytki charakterystyczne dla danego regionu (po uprzednim zasięgnięciu opinii właściwego konserwatora zabytków),
- art. 18, art. 19, art. 20 – wprowadzają obowiązek uwzględniania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej oraz uzgodnienia ich projektów z właściwym konserwatorem zabytków,
- art. 22 ust. 4 – nakłada na wójta obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków,
- art. 32 ust. 1 pkt 3, ust 2 oraz art. 33 ust. 1 i ust. 2 – zobowiązuje wójta do przyjęcia zawiadomienia o odkryciu lub znalezieniu przedmiotu co do którego istnieje podejrzenie, że jest zabytkiem lub zabytkiem archeologicznym oraz natychmiastowego przekazania tej wiadomości właściwemu konserwatorowi zabytków,
- art. 71 ust.1 i ust. 2 – w przypadku gdy jednostka samorządu terytorialnego posiada tytuł prawny do zabytku do jej zadań własnych należy sprawowanie opieki, w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i budowlanych przy tym zabytku,
- art. 81 – organ stanowiący gminy lub powiatu może udzielać dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru według zasad określonych w podjętej przez ten organ uchwale,
- art. 87 – wójt gminy sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami, z którego sporządza co 2 lata sprawozdanie, które przedstawia radzie gminy.

2. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

2.1. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM WYKONANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZTWA I KRAJU

2.1.1. STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

„Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do roku 2020” jest dokumentem przyjętym przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego Uchwałą Nr XXIX/559/12 z dnia 17 grudnia 2012r. Strategia określa uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju województwa, wśród nich zachowanie wartości środowiska kulturowego i przyrodniczego przy uwzględnieniu potrzeb przyszłych pokoleń. Ustalenia zawarte we wskazanym dokumencie stanowią podstawę do sporządzenia planu zagospodarowania przestrzennego województwa. Celem generalnym „Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego” jest *Efektywne wykorzystanie potencjałów rozwojowych na rzecz wzrostu konkurencyjności województwa, służące poprawie jakości życia mieszkańców w warunkach zrównoważonego rozwoju*. Cel generalny ma być realizowany przy pomocy celów strategicznych i operacyjnych, które mają być podporządkowane wskazanemu celowi generalnemu.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2017-2020

Największe znaczenie dla dziedzictwa kulturowego ma cel strategiczny *zwiększanie zasobów oraz wyrównywanie potencjałów społecznych województwa* (cel strategiczny 8). Osiągnięcie tego celu nastąpić ma poprzez realizację celów operacyjnych, w tym celu operacyjnego *Ochrona i utrwalanie dziedzictwa kulturowego* (cel operacyjny 8.10). Nie bez znaczenia dla ochrony środowiska kulturowego jest również cel operacyjny *Zwiększenie spójności województwa* (cel strategiczny 5). Ma być on realizowany poprzez cel operacyjny *Wsparcie terenów o wyjątkowych walorach środowiska kulturowego* (cel operacyjny 5.6). Zgodnie z założeniami przyjętymi dla celu operacyjnego 8.10. (*Ochrona i utrwalanie dziedzictwa Kulturowego*) jednym z fundamentów kapitału społecznego jest tożsamość regionalna, otwartość na inne kultury oraz

tolerancja. Bez poczucia tożsamości i znajomości własnej kultury nie można budować więzi społecznych. Rozwój społeczny, w tym tożsamość kulturowa, jest ważnym czynnikiem kształtowania konkurencyjności regionu. Wielkopolska może być regionem, który nie tylko wspiera wewnętrzny rozwój kulturalny, ale również przyciąga jednostki kreatywne, działające w przestrzeni kultury, poprzez stworzenie wizerunku regionu otwartego na mobilność idei oraz odmienne wzorce i wartości kulturowe. Należy zaznaczyć, że osiągnięcie tego w żaden sposób nie stoi w sprzeczności z potrzebą wzmacniania tożsamości regionalnej. Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- 1 Promocja kultury regionalnej.
- 2 Poprawa warunków dla utrwalania tożsamości oraz upowszechniania dorobku kultury lokalnej i regionalnej.
- 3 Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego oraz historycznego regionu.
- 4 Rozwój cyfrowego systemu zarządzania dobrami kultury.
- 5 Wsparcie rozwoju kultury jako jednego z kreatywnych sektorów gospodarki regionu i rozwój przedsiębiorczości w tej dziedzinie.
- 6 Wzmocnienie pluralizmu kulturowego jako rozwojowej przeciwwagi dla dziedzictwa kulturowego regionu, odpowiedzialnego za stałe elementy kultury.
- 7 Stymulacja przepływu treści kulturowych (transfer międzykulturowy) oraz wewnętrznej innowacji w sferze kultury, jako niezbędnych czynników rozwoju kultury.
- 8 Zmniejszanie przestrzennych, społecznych i ekonomicznych dysproporcji w dostępie do kultury.

Według celu operacyjnego 5.6. (*Wsparcie terenów o wyjątkowych walorach środowiska kulturowego*) środowisko kulturowe może być dla wybranych obszarów istotnym czynnikiem aktywizacji gospodarczej i budowania lokalnych przewag konkurencyjnych. Na wielu obszarach jest ono jedynym realnym czynnikiem wzrostu. Konieczne jest w *Planie zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego* wyznaczenie terenów o wyjątkowych walorach środowiska kulturowego, które należy wesprzeć pakietem pomocy ułatwiającej wykorzystanie tego czynnika. Wsparcie powinno objąć z jednej strony rewitalizację obiektów, a z drugiej przedsiębiorczość budowaną na wykorzystaniu tego sektora, szczególnie w turystyce. Szczególną pieczę należy otoczyć miejsca związane z budowaniem początków Państwa Polskiego, takie jak Gniezno, Ostrów Tumski w Poznaniu, Lednica i Giecz. Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- 1 Kompleksowe programy rewitalizacji i aktywizacji gospodarczej wykorzystującej walory kulturowe.
- 2 Tworzenie parków kulturowych.
- 3 Promocja terenów o wybitnych walorach kulturowych.
- 4 Odnowa obiektów dziedzictwa kulturowego.

2.1.2. PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Wielkopolskiego, Uchwała nr XLII/628/2001 z 26.11.2001r., zmieniony uchwałą XLVI/690/10 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z 26.04.2010r. Jest to dokument planowania strategicznego określający działania, za pomocą których samorząd województwa wpływa na rozmieszczenie funkcji terenów w przestrzeni i ich wzajemne powiązanie. W rozdziale 31 plan zagospodarowania przestrzennego określona „Politykę ochrony dóbr kultury” w obszarze województwa. Z uwagi na skalę opracowania, szczególne znaczenie nadano tu ochronie obszarowej, a więc ochronie całych układów przestrzennych miast i wsi, ochronie krajobrazów kulturowych w parkach kulturowych i w strefach kulturotwórczych, szlaków kulturowych oraz pojedynczych obiektów. „Ochrona całych historycznych układów

Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2017-2020

przestrzennych miast obejmuje takie elementy jak: rozplanowanie ulic, rynków i placów miejskich, parametry kwartałów, pasma zieleni, doliny rzeczne, dominanty przestrzenne wież kościołów i ratuszy, panoramy, osie widokowe oraz wszelkie formy specyficznej zabudowy miejskiej. Niezbędne jest poszerzenie listy miast, posiadających zabytkowe układy urbanistyczne, które powinny być poddane rewaloryzacji. Należy koniecznie zastosować jednolite dla całego województwa kryteria przy kwalifikowaniu układów urbanistycznych na tę listę – skorygować dysproporcje, wynikające z poprzedniego układu administracyjnego. Uzupelnienie listy miast posiadających zabytkowe układy urbanistyczne umożliwi opracowanie regionalnego systemu wsparcia dla działań w kierunku podejmowania rewaloryzacji zespołów staromiejskich. Podobny system powinien objąć również układy ruralistyczne. Ochrona kompleksowa architektury wiejskiej wraz z układami przestrzennymi i podziałami własnościowymi jest możliwa do zrealizowania na terenach, których głównym motorem rozwoju stanie się turystyka, a więc przede wszystkim na terenach parków krajobrazowych i parków kulturowych oraz w rejonach kulturotwórczych. Właściwą formą ochrony jest adaptowanie zabytkowych obiektów architektury wiejskiej jako obiekty rekreacji indywidualnej. Najwartościowsze obiekty, dla których nie da się zapewnić ochrony w istniejących zespołach zabudowy powinny się znaleźć w skansenach. Z uwagi na brak możliwości przetrwania wszystkich zabytków architektury wiejskiej niezbędne jest systematyczne dokumentowanie obiektów o wartościach historycznych i estetycznych.

Ochrona układów przestrzennych, urbanistycznych i ruralistycznych powinna być rozpatrywana wraz z nawarstwieniami kulturowymi, w których obecna jest cała sekwencja dziejów. Jest to działanie niezbędne dla zachowania ciągłości historycznej tworzenia się sieci osadniczej. Sprzymierzeńcem systemowych działań wspierających może się stać aspekt ekonomiczny w postaci korzyści gospodarczych, uzyskiwanych z turystyki na terenach o atrakcyjnych i zadbanym środowiskach – pojedynczych wybitnych obiektach z historycznym tłem kulturowym, nadającym całości oczekiwany klimat. Można pokładać nadzieję, że środowiska lokalne – wójtowie, burmistrzowie i prezydenci miast, stowarzyszenia miłośników historii i zabytków oraz lokalne środowiska biznesowe będą w coraz większym stopniu występować z inicjatywami kompleksowych rewaloryzacji, przeprowadzanych w oparciu o dokumentację historyczną i miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego”.

Najważniejsze działania w ramach ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego w ramach planowania przestrzennego wskazane w planie zagospodarowania przestrzennego województwa to:

- zwiększenie nakładów na ochronę dziedzictwa kulturowego, zarówno w budżecie państwa, jak i w budżetach samorządowych,
- wpisanie do rejestru zabytków wszystkich zachowanych zespołów i układów urbanistycznych,
- poszerzenie ewidencji zasobów dziedzictwa kulturowego województwa wielkopolskiego. Konieczne jest umożliwienie publicznego dostępu do ewidencji w formie elektronicznej,
- dalsze prowadzenie archeologicznych badań osadniczych,
- wzbogacanie dokumentacji dotyczącej obiektów dziedzictwa kulturowego, w szczególności: opisów, szkiców, map i opracowań obiektów oraz digitalizacji danych i ich udostępnianie w formie elektronicznej,
- promocja szlaków kulturowych, parków kulturowych, pomników historii, a także obiektów wpisanych na listy dziedzictwa europejskiego,
- podnoszenie wizerunku województwa jako produktu turystycznego, poprzez prawidłową informację turystyczną w celu dotarcia do określonych atrakcji turystycznych.

2.1.3. KRAJOWY PROGRAM OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI

KRAJOWY PROGRAM OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI przyjęty Uchwałą Nr 125/2014 Rady Ministrów z dnia 24 czerwca 2014 r. w sprawie „Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2014–2017 jest dokumentem utworzonym na podstawie przepisów art. 84 i art. 85 ust. 1 u.o.z. W Krajowym programie dokonano diagnozy stanu ochrony zabytków w Polsce w trzech podstawowych płaszczyznach:

- organizacji i zadań organów ochrony zabytków w Polsce,
- stanu zachowania zabytków w Polsce, w tym roli i znaczenia form ochrony zabytków oraz systemów informacji o zabytkach,
- komunikacji, porozumienia i współpracy w obszarze ochrony zabytków w Polsce.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2017-2020

Na podstawie Diagnozy przeprowadzono analizę SWOT i w ścisłym powiązaniu z jej wynikami oraz w powiązaniu z celem 4 Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego (Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego) sformułowano cel główny Krajowego programu: **Wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w rozwoju potencjału kulturowego i kreatywnego Polaków**. Do realizacji celu głównego opracowano trzy cele szczegółowe:

- wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce,
- wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków,
- tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji i reinterpretacji, które z kolei realizowane będą w ramach szczegółowych zadań.

Do wszystkich wymienionych w Krajowym programie celów i zadań opracowano szczegółowy harmonogram realizacji wraz z planem finansowym programu.

2.1.4. PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO NA LATA 2013-2016

Celem opracowania PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO NA LATA 2013-2016 jest:

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami

2.1.5. PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA POWIATU POZNAŃSKIEGO NA 2016-2019

„Program opieki nad zabytkami powiatu poznańskiego na lata 2016 – 2019” został opracowany celem realizacji zapisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 j.t. ze zm.) Ustawa wprowadza obowiązek sporządzania programów opieki nad zabytkami zarówno na szczeblu wojewódzkim, powiatowym, jak i gminnym. Zgodnie z art. 87 ust. 1 cytowanej wyżej ustawy Zarząd Powiatu w Poznaniu sporządza na okres 4 lat powiatowy program opieki nad zabytkami, który po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków przyjmuje Rada Powiatu w Poznaniu. Program ogłaszany jest w Wojewódzkim Dzienniku Urzędowym, a z jego realizacji Zarząd Powiatu w Poznaniu sporządza co dwa lata sprawozdanie, które następnie przedstawia Radzie Powiatu w Poznaniu. Główne cele programów opieki nad zabytkami zostały określone w art. 87 ust. 2 ustawy w następujący sposób:

- 1) Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.
- 2) Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.
- 3) Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.
- 4) Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.
- 5) Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.
- 6) Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków.
- 7) Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2017-2020

Formułując „Program opieki nad zabytkami powiatu poznańskiego na lata 2016 – 2019” przyjęto zadania należące z mocy ustawy do obowiązków powiatu, m. in. opieki nad zabytkami, do których powiat poznański posiada tytuł prawny oraz zarysowano ogólną politykę powiatu poznańskiego w dziedzinie opieki nad zabytkami, nie naruszając przy tym kompetencji poszczególnych gmin i praw właścicieli.

2.2. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY

Gmina Tarnowo Podgórne znajduje się w centralnej części województwa wielkopolskiego, w powiecie poznańskim. Gmina Tarnowo Podgórne od wschodu graniczy z miastem Poznaniem, od północy z gminą Rokietnica, na południu z gminą Dopiewo, od zachodu z gminą Kaźmierz, Duszniki i Buk.

Gmina Tarnowo Podgórne leży w całości w dorzeczu Warty, z głównym ciekim odwadniającym – niziną rzeką Samą. Teren gminy przynależy do Wysoczyzny Poznańskiej o zróżnicowanym ukształtowaniu powierzchni, w obrębie trzech subregionów: Pagórków Pszczewsko-Pniewskich w części północno - zachodniej (z najbardziej charakterystyczną formą rynn glacialnej – rzeki Samy), Równiny Poznańskiej w partii południowo-wschodniej i Równiny Szamotulskiej na północy. W obrębie Równiny Poznańskiej znajduje się rynna Jeziora Lusowskiego o nietypowym równoleżnikowym przebiegu. Na południe od jeziora rozciąga się powierzchnia sandrowa (Sandr Lusowski), a na wschód Sandr Wysogotowski. Tereny centralne gminy oraz położone na północ od Jeziora Lusowskiego zajmuje – wysoczyzna morenowa płaska i falista Równiny Szamotulskiej.

Wysoka atrakcyjność przyrodnicza i krajobrazowa południowo – zachodniej części gminy, reprezentowana przez urozmaicony krajobraz połodowcowy, bogatą szatę roślinną w połączeniu z zachowanymi na terenie gminy obiektami zabytkowymi stwarzają możliwości dla rozwoju funkcji turystycznej i rekreacyjnej. Fragment gminy znajduje się w obrębie Wielkopolskiej Doliny Kopalnej - chronionej struktury wodonośnej w skali makroregionalnej i krajowej.

Przez obszar gminy przebiegają: droga ekspresowa S11, droga krajowa 92 Poznań-Rzepin, drogi wojewódzkie: nr 184 Poznań-Szamotoły oraz 307 Poznań-Buk, ponadto 11 odcinków dróg powiatowych.

W skład gminy wchodzi 16 sołectw. Są to: Baranowo, Batorowo, Ceradz Kościelny, Chyby, Góra, Jankowice, Kokoszczyń, Lusowo, Lusówko, Przeźmierowo, Rumianek, Sady, Sierosław, Swadzim, Wysogotowo oraz Tarnowo Podgórne.

Najwcześniejsza wzmianka dotycząca terenów gminy pochodzi z 1146 r. i dotyczy nadania przez Mieszka III Starego wsi Lusowo biskupstwu poznańskiemu. Pierwsza wzmianka o miejscowości Tarnowo Podgórne pochodzi z 1257 roku. Tarnowo od 1293 r. do czasu rozbiorów stanowi własność biskupów poznańskich.

We wsiach Baranowo, Jankowice, Swadzim, Lusówko, Lusowo, Sierosław, Rumianek zachowały się parki, zespoły pałacowo- lub dworsko- parkowe. Żaden z układów ruralistycznych nie został wpisany do rejestru zabytków.

Na terenie gminy znajduje się znaczna ilość obiektów sakralnych, rezydencji, parków i zespołów folwarcznych związanych z tradycją ziemiańską znamienitych rodów szlacheckich. Na 7 zespołów pałacowo- lub dworsko-parkowych 4 są wpisane do rejestru zabytków.

Zachowane kościoły to obiekty pochodzące z różnego czasu. Kościół parafialny p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Tarnowie Podgórnym został wzniesiony na potrzeby gminy ewangelickiej obecnie pełni funkcje świątyni katolickiej. Pozostałe kościoły były budowane dla katolików. Najcenniejszą świątynią o najstarszej metryce, na terenie gminy jest XIV-wieczny kościół w Tarnowie Podgórnym p.w. Wszystkich Świętych.

3.1. OBIEKTY ZABYTKOWE WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW NIERUCHOMYCH:

Najbardziej powszechną formą ochrony zabytków jest Rejestr zabytków. Działaniami administracyjnymi w zakresie wpisu obiektu do rejestru zabytków zajmuje się **Wojewódzki Konserwator Zabytków**, który z urzędu bądź na wniosek strony - właściciela lub użytkownika obiektu, rozpoczyna procedurę wpisu. W etapie przygotowawczym gromadzone są informacje i materiały dokumentacyjnych (w tym dokonuje się oględzin obiektu), mające potwierdzić wartość danego obiektu dla dziedzictwa narodowego. Całe postępowanie zakończone jest wydaniem przez WKZ decyzji, która - o ile strony nie wniosą sprzeciwu czy uwag - nabiera mocy prawnej. Wówczas to zabytek otrzymuje numer rejestru zgodny z kolejnym zapisem w księdze rejestru zabytków. Odrębne księgi rejestru zabytków prowadzone są w trzech kategoriach: zabytek nieruchomy, zabytek ruchomy, zabytek archeologiczny.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2017-2020

Zabytek wpisany do rejestru, który uległ zniszczeniu w stopniu powodującym utratę jego wartości historycznej, artystycznej lub naukowej albo którego wartość będąca podstawą wydania decyzji o wpisie do rejestru zabytków nie została potwierdzona w nowych ustaleniach, może zostać z rejestru zabytków wykreślony. Samego skreślenia dokonuje się na podstawie decyzji ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Rejestr zabytków jest stale uaktualniany i publikowany m.in. na stronie internetowej Narodowego Instytutu Dziedzictwa (NID).

Na terenie gminy Tarnowo Podgórne do rejestru zabytków wpisano najcenniejsze obiekty sakralne i założenia pałacowo-dworsko-parkowe. Stosunkowo niewielką liczbę stanowią zabudowania folwarczne.

BARANOWO

- zespół dworski, koniec XIX w., nr rej.: 2194/A z 30.08.1990:
 - dwór
 - park

CERADZ KOŚCIELNY

- zespół kościoła parafialnego:
 - kościół p. w. św. Stanisława, 1 poł. XVI w., 1713, nr rej.: 2396/A z 21.12.1932
 - dzwonnica cmentarna, drewniana, 1958, nr rej.: 1098/A z 29.04.1970
 - kaplica grobowa rodziny Engeströmów, poł. XIX w., nr rej.: 1174/A z 23.07.1970

JANKOWICE

- zespół pałacowy:
 - pałac, 1803-07, 1912, nr rej.: 2492/A z 31.01.1952
 - park, pocz. XIX, nr rej.: 161/A z 17.07.1968
 - spichlerz, pocz. XIX, nr rej.: j.w.

LUSOWO

- kościół parafialny p.w. św. Jakuba i Jadwigi, XV w., 1916-18, nr rej.: 1176/A z 23.07.1970
- zespół pałacowy, poł. XIX w., nr rej.: 1530/A z 02.07.1974:
 - pałac
 - park

RUMIANEK

- park, ul. Parkowa 6, poł. XIX w., nr rej.: 1827/A z 05.02.1981

SIEROSŁAW

- park, koniec XIX w., nr rej.: 1843/A z 02.03.1981

SWADZIM

- zespół pałacowy:
 - pałac, 1910, 1924, nr rej.: 2177/A z 16.08.1989
 - park, poł. XIX, XX, nr rej.: 1784/A z 14.02.1979

TARNOWO PODGÓRNE

- kościół p.w. Wszystkich Świętych, 1464, XVIII w., nr rej.: 2411/A z 21.12.1932
- kościół ewangelicki, obecnie rzym.-kat. filialny p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa, 1901, nr rej.: 2621/A z 30.06.1997
- piwnice domu celnego, 1 poł. XIX w., nr rej.: 1194/A z 24.07.1970

3.2. OBIEKTY ZE WIDENCJONOWANE W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW

Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2017-2020

Podstawą wiedzy o zasobie i stanie zachowania dziedzictwa kulturowego jest ewidencja i dokumentacja zabytków, którą należy traktować jako pracę ciągłą, planowo rozłożoną na kolejne lata.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. wymienia krajową, wojewódzką i gminną ewidencję zabytków. Obowiązek jej prowadzenia nakłada odpowiednio na Generalnego Konserwatora Zabytków, wojewódzkich konserwatorów zabytków oraz wójtów, burmistrzów, prezydentów miast. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz.U. Nr 113, poz. 661) określa sposób prowadzenia ewidencji zabytków oraz prezentuje obowiązujące wzory kart ewidencyjnych dla obiektów wpisanych do rejestru zabytków, obiektów niewpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów gminnej ewidencji zabytków.

Ewidencja zabytków to uporządkowany zbiór wykonanych według jednolitych wzorów opracowań, zawierających podstawowe informacje o obiektach zabytkowych. Ewidencja zawiera: dane administracyjne i adresowe, rys historyczny, opis obiektu, fotografie i plany. Opracowania te obejmują teczki miast, karty ewidencyjne architektury i budownictwa, ewidencje zabytkowej zieleni, karty cmentarzy i karty adresowe. W ewidencji znajdują się pojedyncze obiekty architektoniczne, zespoły budowlane (np. folwarki), zespoły urbanistyczne i ruralistyczne, zabytkowe parki i cmentarze.

Art. 22 punkt 5 ww. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa zakres gminnej ewidencji:

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;**
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;**
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.**

Podstawowym celem ewidencji jest zebranie i opracowanie istotnych informacji o obiektach zabytkowych koniecznych do prowadzenia planowej polityki i działalności konserwatorskiej, w tym na etapie sporządzania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz sporządzania gminnego programu opieki nad zabytkami. Ewidencja zabytków jest podstawą dla sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy. Rozpoznanie zasobów i stanu zachowania obiektów zabytków pozwala na wskazanie zagrożeń oraz sposobów reagowania w celu ochrony i powstrzymania degradacji zewidencjonowanych zabytków oraz ich otoczenia. Pierwsze opracowanie „gminnej ewidencji zabytków” powstało 30 listopada 2007 roku.

Rzetelnie opracowana ewidencja umożliwia prowadzenie planowej polityki konserwatorskiej w zakresie:

1. ochrony obiektów wpisanych do rejestru zabytków,
2. współpracy konserwatora przy opracowywaniu planów zagospodarowania przestrzennego, obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków należy uwzględnić w dokumentach planistycznych określonych w art. 19 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków opiece nad zabytkami
3. prac remontowo-budowlanych,
4. dofinansowania prac konserwatorskich,
5. tworzenia zbioru informacji o zabytkach na określonym terenie gminy,
6. ewidencja ułatwia również podejmowanie przez konserwatorów zabytków szybkich decyzji w sprawach interwencyjnych.

Ponadto należy zwrócić uwagę, że w celu kompleksowej ochrony zabytków, Gmina Tarnowo Podgórne stworzyła „Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego na wypadek zagrożeń i sytuacji kryzysowych”, który będzie przez gminę corocznie aktualizowany.

3.2.1. ZABYTKI NIERUCHOME

Na terenie gminy Tarnowo Podgórne w gminnej ewidencji zabytków ujęto następujące obiekty:

BARANOWO

- zespół dworski, koniec XIX w., nr rej.: 2194/A z 30.08.1990:
- dwór murowany, restaurowany 1978

Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2017-2020

- park
- folwark:
 - rządówka - obecnie kancelaria – murowana, 1899
 - obora, murowana, koniec XIX w.
 - obora - obecnie magazyn – murowana, koniec XIX w.
 - chlewnia murowana, 4 ćw. XIX w.
 - stodoła murowana, koniec XIX w.
 - spichlerz murowany, koniec XIX w.
 - ośmiorak murowany, 1921

ul. Szamotulska:

- zagroda nr 11, murowana, ok. 1910
- dom nr 61 (dawniej szkoła) - murowany, koniec XIX w.

BATOROWO

- zespół szkoły: początek XX w. ul. Stefana Batorego:
 - dom (dawniej szkoła)
 - budynek gospodarczy murowano-drewniany
 - szalet szkolny, szachulcowy

ul. Nad Stawem

- dom nr 4, murowane ogrodzenie i brama zagrody, początek XX w.
- dom nr 3, ogrodzenie murowane, początek XX w.

ul. Stefana Batorego

- dom nr 47, murowany początek XX w.
- brama murowana przy domu nr 47, początek XX w.

ul. Widok

- zespół domu nr 19:
 - dom murowany, początek XX w.
 - ogrodzenie z bramą, murowane
- dom nr 21, murowany, początek XX w.

CERADZ KOŚCIELNY

- zespół kościoła parafialnego:
 - kościół p. w. św. Stanisława, 1 poł. XVI w., 1713, nr rej.: 2396/A z 21.12.1932
 - dzwonnica cmentarna, drewniana, 1958 (na miejscu wcześniejszej z 1758 r.), nr rej.: 1098/A z 29.04.1970
- kaplica grobowa rodziny Engeströmów, poł. XIX w., nr rej.: 1174/A z 23.07.1970
- plebania, murowana, XIX/XX w.
- kaplica cmentarna, murowana, 2 poł. XIX w.
- figura Matki Boskiej, 4 ćw. XIX w.

ul. Jankowicka

- młyn nr 24, murowany, początek XX w.
- dom nr 10, murowany, początek XX w.
- dom nr 14, murowany, początek XX w.
- dom nr 17, murowany, początek XX w.

ul. Bukowska

- dom nr 11, murowany 1927
- Dom Rekolekcyjny (dawniej szkoła), murowany, 1892, 1912-1920

Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2017-2020

- cmentarz rzymsko-katolicki

CHYBY**ul. Szamotulska**

- nr 22 - dawna szkoła (obecnie świetlica i lokale mieszkalne), murowana, 1900-1910

GÓRA**ul. Długa**

- dom nr 1, murowany, początek XX w.
- dom nr 6, murowany, 1900

ul. Poznańska

- dom nr 9, murowany, początek XX w.

ul. Szamotulska

- dom nr 4 z częścią gospodarczą, murowany, koniec XIX w., (pozostałości zespołu folwarcznego)
- dom nr 8, murowany, początek XX w., dawny dom pracowników folwarcznych (pozostałości zespołu folwarcznego)
- dom nr 9, murowany, początek XX w.
- dom nr 15, murowany, początek XX w., dawny dom dla ubogich (pozostałości zespołu folwarcznego)

ul. Szkolna:

- dom nr 5, murowany, początek XX w. (pozostałości zespołu folwarcznego)
- dom nr 6, murowany, 1893, dawna rządcówka (pozostałości zespołu folwarcznego)
- budynek gospodarczy przy domu nr 6, koniec XIX w. (pozostałości zespołu folwarcznego)

JANKOWICE

- zespół pałacowy:

- pałac, 1803-07, 1912, nr rej.: 2492/A z 31.01.1952
- park, pocz. XIX, nr rej.: 161/A z 17.07.1968
- spichlerz, pocz. XIX, nr rej.: j.w.

ul. Leśna

- dom nr 2, murowany, 1900-1910

KOKOSZCZYN**ul. Dworcowa**

- dom nr 6, murowany, początek XX w.

ul. Lipowa

- dom nr 1, murowany, 1912
- dom nr 2 i 2a murowany, początek XX w.
- dom nr 3, murowany, początek XX w.
- dom nr 4, murowany, 1900

LUSOWO

- kościół parafialny p.w. św. Jakuba i Jadwigi, XV w., 1916-18, nr rej.: 1176/A z 23.07.1970
- ogrodzenie z bramą murowane, 2 poł. XVIII w.
- plebania murowana, początek XX w.
- kaplica cmentarna, murowana, lata 30 XX w.
- nagrobki Plucińskich na cmentarzu parafialnym 389/B
- zespół pałacowy, poł. XIX w., nr rej.: 1530/A z 02.07.1974:
- pałac

Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2017-2020

- oficyna murowana
- park

ul. Lipowa

- dom nr 16, murowany, pocz. XX w.
- dom nr 38, murowany, pocz. XX w.

ul. Nowa

- dom nr 15, murowany, 1910

ul. Ogrodowa

- dom nr 5, murowany, początek XX w.
- cmentarz rzymsko-katolicki

ul. Poznańska

- dom nr 1, murowany, początek XX w.
- dom nr 2, murowany, początek XX w.
- dom nr 3, murowany, początek XX w.
- dom nr 8, murowany, początek XX w.
- cmentarz przykościelny, rzymsko-katolicki

ul. Słoneczna

- dom nr 25, murowany, początek XX w.

LUSÓWKO

- zespół dworsko – parkowy:
 - dwór murowany, 1 poł. XIX w. z późniejszymi przebudowami
 - park krajobrazowy, XIX w.

ul. Niecała

- budynek gospodarczy nr 4, murowany, początek XX w.

ul. Otowska

- dom nr 3, murowany, początek XX w.
- dom nr 8, murowany, początek XX w.
- dom nr 9, murowany, początek XX w.
- dom nr 12, murowany, początek XX w.
- dom nr 15, murowany, początek XX w.
- dom nr 23, murowany, początek XX w.
- dom nr 24, murowany, początek XX w.

ul. Sierosławska

- zespół zagrody przy domu nr 7
 - stodoła murowana, początek XX w.
 - obora murowana, początek XX w.

RUMIANEK**ul. Parkowa**

- park, poł. XIX w., nr rej.: 1827/A z 05.02.1981
- dom nr 6, dwór murowany, początek XX w.
- dom nr 4, oficyna murowana, początek XX w.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2017-2020

ul. Szkolna

- dom nr 5 (dawna szkoła), murowany, początek XX w.
- dom bez nr, murowany, początek XX w.

SADY**ul. Szkolna**

- dom nr 1, murowany, początek XX w.
- dom nr 2, murowany, początek XX w.
- dom nr 8, murowany, początek XX w.
- dom nr 10/12, murowany, początek XX w.

ul. Poznańska

- dom nr 8 (dawniej szkoła), murowany, początek XX w.
- dom nr 14, murowany, początek XX w.

SIEROSŁAW**ul. Dworska**

- dwór murowany, koniec XIX w.
- park, koniec XIX w., nr rej.: 1843/A z 02.03.1981
- folwark:
 - stodoła szachulcowa, koniec XIX w

SWADZIM

- zespół pałacowy:
 - pałac, 1910, 1924, nr rej.: 2177/A z 16.08.1989
 - park, poł. XIX, XX, nr rej.: 1784/A z 14.02.1979
- folwark:
 - rządówka murowana, 1915
 - stajnia murowana, 1915
 - obora murowana, 1 ćw. XX w.
 - obora murowana, 1 ćw. XX w.
 - gorzelnia murowana, 1904
 - strażnica pożarna - obecnie magazyn – murowana, 1908

ul. Poznańska

- dom nr 7, murowany, początek XX w.
- dom nr 13, murowany, początek XX w.
- dom nr 14
- dom nr 20, murowany, początek XX w. przebudowany 1927
- dom nr 28, murowany, początek XX w.
- dom nr 36 (dawniej szkoła) murowany, początek XX w.

TARNOWO PODGÓRNE

- zespół kościoła parafialnego p. w. Wszystkich Świętych:
 - kościół p.w. Wszystkich Świętych, 1464, XVIII w., nr rej.: 2411/A z 21.12.1932
 - kaplica murowana, początek XX w.
 - plebania, ul. Poznańska 92, murowana, początek XX w.
 - teren dawnego cmentarza przykościelnego
 - fragment ogrodzenia w postaci muru kamiennego i ceglano-żelaznego okalający teren cmentarza przykościelnego
- zespół kościoła p. w. Najświętszego Serca Pana Jezusa:
 - kościół ewangelicki, obecnie rzym.-kat. filialny p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa, 1901, nr rej.: 2621/A z 30.06.1997

Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2017-2020

- pastorówka (obecnie biblioteka) - ul. Pocztowa 1, murowana, 1901

ul. J. Bryzy

- dom nr 7 murowany, początek XX w.

ul. Cmentarna

- cmentarz rzymsko-katolicki

ul. Fabryczna

- zespół młyna:

- młyn murowany, koniec XIX w.

- magazyn zbożowy, murowany, koniec XIX w.

ul. Kręta

- dom nr 12, murowany, początek XX w.

- dom nr 14, murowany, początek XX w.

ul. Kwiatowa

- dom nr 6, murowany, początek XX w.

ul. Ogrodowa

- dom nr 3, murowany, 1919

- dom nr 5, murowany, 1910

- dom nr 9, murowany, 1 ćw. XX w.

- dom nr 15, murowany, 1907

ul. Pocztowa

- dom nr 3, murowany, początek XX w.

- dom nr 8, murowany, początek XX w.

ul. 23 Października

- dom nr 6, murowany, początek XX w.

- dom nr 7, murowany, 1926-1927

- dom nr 24, murowany, początek XX w.

- dom nr 27, murowany, 1 ćw. XX w.

ul. Przecznicza

- dom nr 2, murowany, początek XX w.

- dom nr 5, murowany, początek XX w.

- dom nr 7, murowany, początek XX w.

- dom nr 10, murowany, początek XX w.

ul. Poznańska

- dom nr 2, murowany, początek XX w.

- dom nr 66, murowany, początek XX w.

- dom nr 72, murowany, początek XX w.

- dom nr 77, murowany, 1912

- dom nr 78 a, murowany, początek XX w.

- dom nr 78 b, murowany, początek XX w.

- dom nr 78 c, murowany, początek XX w.

- dom nr 80, murowany, początek XX w.

- dom nr 82, murowany, XIX/XX w.

- dom nr 86, murowany, lata 30 XX w.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2017-2020

- dom nr 87, murowany, początek XX w.
- dom nr 88, murowany, początek XX w.
- dom nr 91, murowany, początek XX w.
- dom nr 93, murowany, początek XX w.
- dom nr 101, murowany, początek XX w.
- poczta, ul. Poznańska 105, murowana XIX/XX w.
- dom nr 109 (dawniej szkoła), murowana, XIX/XX w.
- piwnice domu celnego, ul. Poznańska 112, 1 poł. XIX w., nr rej.: 1194/A z 24.07.1970
- cmentarz ewangelicki

ul. Rokietnicka

- dom nr 7, murowany, początek XX w.
- dom nr 9, murowany, początek XX w.

ul. Szkolna

- dom nr 2 murowany, koniec XIX w
- dom nr 2a, murowany, koniec XIX w.
- dom nr 3 (dawniej szkoła), murowana XIX/XX w.
- dom nr 10, murowany, lata 20 XX w.

ul. Wąska

- dom nr 8, murowany, początek XX w.

ul. 25 stycznia

- dom nr 1, murowany, początek XX w.
- dom nr 7, murowany, początek XX w.
- dom nr 7, zabudowa podwórza
- dom nr 8, murowany, początek XX w.

ul. Szumin

- dom nr 8, murowany, 1900
- dom nr 6, murowany, początek XX w.
- dom nr 2, murowany, początek XX w.
- budynek gospodarczy przy domu nr 2, murowany, początek XX w.

3.2.2. ZABYTKI RUCHOME

Zabytek ruchomy to rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością i stanowiących świadectwo minionej epoki lub zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową (art. 3 pkt 1 i 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Wpis do rejestru zabytku ruchomego może nastąpić na wniosek właściciela zabytku, natomiast w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia tego zabytku za granicę wojewódzki konserwator zabytków może dokonać wpisu z urzędu (art. 10 ust. 1 i 2).

Zabytkami ruchomymi wpisanymi do rejestru zabytków na terenie gminy Tanowo Podgórne są:

- zespół złożony z grobowca-mauzoleum oraz nagrobka rodzinny Plucińskich, właścicieli miejscowości Sady. Obiekty wpisano do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego w roku 1977 pod numerem 389/B. Po przeprowadzonych pracach konserwatorskich są w dobrym stanie technicznym.
- Wystrój i wyposażenie kościoła por. p.w. Wszystkich Świętych w Tarnowie Podgórnym – 25 pozycji, nr rejestru 202/Wlkp/B, decyzja z dnia 8.09.2011r.
- Kościół parafialny w Ceradzu Kościelnym (wyposażenie kościoła).
- Wystrój i wyposażenie kaplicy grobowej Engesträmów w Ceradzu Kościelnym – 11 pozycji – nr rejestru 181/Wlkp/B, decyzja z dnia 29.07.2010r.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2017-2020

- Kościół parafialny p.w. św. Jakuba i Jadwigi w Lusowie (barokowy ołtarz, neorenesansowy nagrobek Kierskich, nagrobek Sobockich, neogotyckie wyposażenie: Droga Krzyżowa, konfesjonały, witraże, polichromowany strop) mimo, że nie wpisane do rejestru zabytków zostały zewidencjonowane.

3.3. ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE

Zabytek archeologiczny to zabytek nieruchomy, będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów lub zabytek ruchomy, będący tym wytworem (art. 3 pkt 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Zabytki archeologiczne są częścią dziedzictwa kulturowego.

Na zasób zabytków archeologicznych składają się zarówno tzw. stanowiska archeologiczne, na które składają się obiekty archeologiczne i nawarstwienia kulturowe, jak i ruchome zabytki (przedmioty) z nich pochodzące. Europejska konwencja o ochronie archeologicznego dziedzictwa kulturowego uznaje je za źródło „zbiorowej pamięci europejskiej i instrument dla badań historycznych i naukowych”.

3.4.1. WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH WPISANYCH DO REJESTRU ZABYTKÓW Z TERENU GMINY

- Lusowo, stanowisko 5, AZP 52-25/94
 - cmentarzysko płaskie
 - nr rejestru 1486/A
 - data decyzji: 3 listopada 1973r.
- Swadzim, stanowisko 9, AZP 52-26/32
 - cmentarzysko płaskie
 - nr rejestru 1646/A
 - data decyzji: 11 grudnia 1974r.

Na terenie gminy nie zarejestrowano stanowisk archeologicznych o własnej formie krajobrazowej.

3.4.2. ZEVIDENCJONOWANE STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE NA TERENIE GMINY

Podstawową i wiodącą metodą ewidencjonowania stanowisk archeologicznych jest ogólnopolski program badawczo – konserwatorski Archeologiczne Zdjęcie Polski (AZP). Systematyzuje on dotychczasowy zasób wiedzy o rozpoznaniu archeologicznym terenu, poprzez obserwację archeologiczną obszaru oraz uwzględnianie informacji zawartych w archiwach, zbiorach muzealnych, instytucjach i publikacjach. Należy jednak pamiętać, że zbiór dokumentacji AZP, reprezentujący ewidencję zasobów archeologicznych, jest otwarty i ciągle uzupełniany w procesie archeologicznego rozpoznania terenu. Do zbioru włączane są informacje o wszystkich sukcesywnie odkrywanych reliktach przeszłości niezależnie od charakteru badań, a także wszystkie bieżące informacje weryfikujące lub uzupełniające dotychczasowe dane. W ten sposób dokumentacja stanowisk archeologicznych utworzona metodą AZP jest źródłem najbardziej aktualnej wiedzy o terenie.

Gmina Tarnowo Podgórne terytorialnie obejmuje wycinek Równiny Poznańskiej wchodzącej w skład Wysoczyzny Poznańskiej. Rzeźba powierzchni jest dosyć urozmaicona, wzniesienia mają charakter pagórków porozielenianych licznymi obniżeniami. Punkty osadnicze w większości związane są z ciekami, wysoczyznami morenowymi rzadziej z obszarami płaskimi. Osadnictwo koncentruje się z reguły na stokach i krawędziach jeziora Lusowskiego i Kierskiego przy krawędzi doliny rzeki Samy oraz nad małymi ciekami wodnymi. Znaczna ilość stanowisk występuje w okolicy Tarnowa Podgórnego, Góry, Lusowa, Rumianka. Wyraźnie rysuje się skupisko stanowisk wokół Jankowic, związane z doliną rzeki Samy, dalej koncentracja stanowisk w regionie Lusowa i Lusówka związana z jeziorem Lusowskim oraz pas zagęszczenia osadnictwa sięgający od Batorowa w kierunku północnego zachodu po rynnę jeziora Lusowskiego.

Stosunkowa duża ilość materiałów zabytkowych pochodzi z epoki kamienia, głównie z neolitu. Są to interesujące pod względem usytuowania i zachowanego materiału stanowiska, wśród których na szczególną uwagę zasługują obozowiska mezolityczne (Tarnowo Podgórne, Wysogotowo) usytuowane na wydmach, na

Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2017-2020

powierzchni, których wystąpiły narzędzia i odlupki krzemienne oraz osady neolityczne w Ceradzu Kościelnym, Batorowie, Sadach, Tarnowie Podgórnym, Jankowicach, Lusowie.

Wśród punktów osadniczych z okresu brązu szczególną wartość reprezentują oraz osady kultury łużyckiej w Lusowie. Z okresu rzymskiego pochodzą rozległe osady – Jankowice, Chyby, Tarnowo Podgórne, Lusówko.

W okresie średniowiecza kształtuje się obecny układ miejscowości, stąd koncentracja osadnictwa średniowiecznego w większości miejscowości jak Lusowo, Lusówko, Sady, Chyby, Rumianek, Tarnowo Podgórne. Wysoką wartość poznawczą reprezentują osady wielokulturowe skupiające osadnictwo od epoki kamienia po późne średniowiecze w Batorowie, Lusowie, Lusówku czy Tarnowie Podgórnym. Są to stanowiska o dużej wartości poznawczej, reprezentatywne dla badań nad pradziejami tej strefy Wielkopolski.

Na obszarze gminy Tarnowo Podgórne zewidencjonowano 525 stanowiska archeologiczne i przedstawiono je w formie graficznej w postaci kart adresowych zabytków archeologicznych. W/w stanowiska znajdują się w Gminnej Ewidencji Zabytków Archeologicznych.

FAKTY OSADNICZE	Grodziska	Cmentarzyska	Osady	Inne	Ogółem
Ilość stanowisk	1	4	105	413	523
Wpisanych do rejestru	0	2	0	0	2

Gminna ewidencja zabytków archeologicznych na zlecenie tutejszego Urzędu została wykonana przez uprawnioną osobę dnia 16 listopada 2012 roku. Gminną Ewidencję Zabytków Archeologicznych powstała w postaci kart adresowych zabytków archeologicznych, wykonanych zgodnie z załącznikiem nr 6 do Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem, znajdujących się na terenie gminy Tarnowo Podgórne, korzystając z dokumentacji znajdującej się w Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków w Poznaniu i gminną ewidencję zabytków.

Wykaz wszystkich zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych znajduje się w zarządzeniu nr 57/2013 Wójta Gminy Tarnowo Podgórne z dnia 3 kwietnia 2013 roku i jest dostępny na stronie internetowej tutejszego Urzędu.

4. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO

4.1.1. STAN ZACHOWANIA ZABYTKÓW NIERUCHOMYCH

Na terenie gminy znajduje się 21 obiektów wpisanych do rejestru zabytków w tym: 4 kościoły, 6 zabytkowych założeń zieleni, 3 zespoły pałacowo-parkowe oraz 1 zespół dworsko-parkowy.

Zespół dworsko-parkowy w Baranowie został wzniesiony na przełomie XIX i XX w. W latach międzywojennych należał do Kawczyńskiego. Obecnie całe założenie jest własnością Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu. Budynek w stanie technicznym dostatecznym. Stan pokrycia dachowego i kominów dobry. Park w stanie złym właściciel nie prowadzi podstawowych prac porządkowych ani sanitarnych na terenie parku.

Zespół sakralny zlokalizowany w Ceradzu Kościelnym złożony z kościoła parafialnego, kaplicy grobowej i wolnostojącej dzwonnicy. Na miejscu starego kościoła w pierwszej połowie XVI wieku wybudowano nowy, jednonawowy z transeptem, przy czym postawiono tylko prezbiterium i transept. Późnogotycki kościół został wzniesiony przez nieznanego fundatora z cegły palonej (w układzie polskim), kryty dachówką o wymiarach 26 i 2/3 metra długości na 21 i 1/3 metra szerokości. W latach 1550-1575 rodzina Potulickich dobudowała po stronie południowej prezbiterium późnorennesansową kaplicę grobową (dziś św. Stanisława), o wymiarach 7 metrów długości na 6 m szerokości. W 1713 roku od strony zachodniej dobudowano do kościoła kruchtę. Kolejne zmiany dotyczyły zamontowania nowych drzwi (1777) oraz modernizacji zejścia do podziemi (1779). W 1864 roku od strony południowej kościoła dobudowano drugą kruchtę oraz że w kościele była posadzka ułożona z kwadratowych cegieł. Pod koniec XIX wieku dokonano dwóch dużych inwestycji a mianowicie

Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2017-2020

gruntownej naprawy dachów (1893) oraz dokonano wymiany posadzki ceglanej na cementową. W tym samym czasie zamurowano wejście do grobowca Stablewskich, znajdujące się pośrodku kościoła i wybito nowe na zewnątrz świątyni. Z tradycji majątku w 1869 roku dowiadujemy się, że kościół był na zewnątrz otynkowany, ale z uwagą że wymaga ponownego tynkowania. Wiadomo także, że kościół był otoczony tynkowanym murem z bramą od strony południowej. W okresie międzywojennym na filarach bramy umieszczono lampy. Ostatnią dużą inwestycją w okresie przedwojennym (1938) była wymiana wszystkich 8 okien z czego 3 wypełniono witrażami.

Po wybuchu wojny kościół był czynny do roku 1941 a później zamknięty i zamieniony na magazyn. Po wojnie prowadzono niezbędne remonty – największy zakres miały te prowadzone w latach: 1969, 1982 i 2001¹.

Budynek kościoła zachowany w stanie bardzo dobrym, po remoncie elewacji i odnowieniu wnętrza wykonanym w latach 2002-2004. Uregulowano również odprowadzenie wody poza teren przykościelny, uporządkowano otoczenie kościoła oraz naprawiono mur otaczający cmentarz przykościelny.

Kaplica Engeströmów zbudowana została w 2 połowie XIX wieku. Jest to budynek wolnostojący, murowany, wzniesiony na rzucie prostokąta z kryptą a grobową. Nad wejściem widoczny kartusz z herbem rodu Engeströmów. Wewnątrz znajduje się eklektyczny ołtarz współtworzony przez rzeźby powstałe w XVI-XVIII w. oraz siedem tablic epitafijnych upamiętniających członków rodziny Engeström. Wśród nich znajduje się pomnik Wawrzyńca Benzelsterny Engeströma z inskrypcją, która głosi: „ Jeśli kto kiedy na moim grobie/ Starego druha przypomni siebie/ Niechaj jałmużną bratniej pamięci/ Modląc się za mnie mój proch uświęci”. Swoją formą wyróżnia się epitafium Larsa Engeströma – posła Szwecji na dworze Stanisława Augusta Poniatowskiego i jego żony Rozalii z Chłapowskich, współtworzone przez popiersie Larsa oraz cztery kartusze upamiętniające ich dzieci. W 2006 roku przeprowadzono remont elewacji oraz pokrycia dachowego neogotyckiej kaplicy. Stan bardzo dobry.

Dzwonnica drewniana na rzucie kwadratu, kryta wysokim łamanym dachem namiotowym. Dzwonnica prawdopodobnie wzniesiona w 1957-1958 r. na miejscu wcześniejszej z 1758 r.

Zespół pałacowo – parkowy w Jankowicach - pałac klasycystyczny, pierwotnie w stylu pałacu-willi, reprezentujący nurt klasycyzmu romantycznego, zbudowany po roku 1803 dla Wawrzyńca Engeströma i jego żony Rozalii z Chłapowskich przez berlińskiego architekta Dawida Gilly'ego lub jego pracownię. Dwupiętrowy, nakryty płaskim dachem, zwieńczonym balustradą. Początkowo budynek na planie kwadratu z ryzalitami w obu fasadach, zdobiony sztukateriami. W górnej partii ryzalitów umieszczono w prostokątnej wnęce okno ujęte w kolumny jońskie. Ponad oknem znajduje się półkoliste okno zamknięte archiwoltą. Elewacja ogrodowa posiada taras, wsparty na kolumnach. W 1912 r. nowy właściciel Stefan Teodor Kwilecki dobudował od wsch. i zach. piętrowe skrzydła z płaskimi dachami połączone ze sobą gankami kolumnowymi zgodnie z projektem Rogera Sławskiego. Zespół pałacowo-parkowy zakwalifikowano do prac remontowo-konserwatorskich oraz rewaloryzacyjnych. Zespół stanowi własność Gminy Tarnowo Podgórne. W latach 2008-2010 zostały przeprowadzone prace konserwatorskie i budowlane polegające na osuszeniu ścian piwnic i fundamentów, renowacji zabytkowej stolarki okiennej i drzwiowej oraz remoncie dachu, po wcześniejszym zaakceptowaniu przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków. Powiatowy Konserwator Zabytków wydał decyzję nr 9/A/2012 z dnia 6 lutego 2012 roku udzielającą pozwolenia na prowadzenie prac budowlanych na terenie parku w Jankowicach dz. nr 231, w zakresie budowy zastawki na rzece Samie. W 2015 roku Gmina Tarnowo Podgórne uzyskała Pozwolenie na prowadzenie prac konserwatorsko-budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru wydane przez Powiatowego Konserwatora Zabytków (KZ.4123.18.00031.2015.III z dnia 16.10.2015r.) oraz Decyzję o pozwoleniu na budowę nr 5658/15 (AB.6740.18.518.2015.V) w zakresie przebudowy budynku pałacu na cele samorządowej szkoły muzycznej i gminnego ośrodka kultury GOK wraz z zagospodarowaniem terenu. Spichlerz zlokalizowany na terenie folwarku, obecnie należącego do spółki Podgaje sp. z o.o.

Kościół parafialny p.w. św. Jakuba i Jadwigi w Lusowie zbudowany w końcu XV wieku i przebudowany w 1776 roku z fundacji Andrzeja Myszkowskiego oraz gruntownie przebudowany w latach 1913–1918 w formach neogotyckich. Obecnie w bardzo dobrym stanie. Wykonany w latach 1995 – 2002 remont

¹ L. Wilczyński "Parafia św. Stanisława Biskupa i Męczennika w Ceradzu Kościelnym w latach 1918-2008"

Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2017-2020

kapitalny polegał na przeloczeniu dachu i zabezpieczeniu stropów, instalacji centralnego ogrzewania, wykonaniu prac elewacyjnych zewnątrz i wewnątrz budynku, założeniu i konserwacji witraży. prace konserwatorskie przy ołtarzu i ścianach kaplicy (baptysterium).

Zespół pałacowo – parkowy w Lusowie – właściciel firma Manor House Ltd. Park podzielony geodezyjnie pomiędzy trzech właścicieli na część wokół pałacu, część parku nad jeziorem oraz część parku z oficyną należąca do Gminy Tarnowo Podgórne. Na terenie cmentarza parafialnego w Lusowie zlokalizowana kwatery z grobami rodziny Plucińskich.

Park w Rumianku – teren nieuporządkowany, układ kompozycyjny częściowo czytelny. Park wymaga prac porządkowych pielęgnacyjnych i sanitarnych.

Park w Sierosławiu – należy do Gminy Tarnowo Podgórne Układ kompozycyjny znacznie zniekształcony na skutek wydzielenia z parku działki budowlanej i budowy domu mieszkalnego. Park wymaga prac porządkowych i sanitarnych.

Zespół pałacowo – parkowy w Swadzimiu. Pałac powstał w XIX w. przebudowany i rozbudowany ok. 1910 r. dla Plucińskich. Własność po 1945 r. Akademii Rolniczej, potem rodziny Plucińskich, od 2004 r. w rękach Kurii Archidiecezjalnej w Poznaniu z przeznaczeniem na ośrodek seminaryjny. Pałac w dostatecznym stanie technicznym, w trakcie prac remontowych wykonywanych przez właściciela tj. Archidiecezję Poznańską W 2014 roku przeprowadzono prace zgodne z Pozwoleniem Powiatowego Konserwatora Zabytków nr 49/AZ/2014 na prowadzenie prac porządkowych przy zabytku wpisanym do rejestru (KZ.4123.18.33.2014.VI z dnia 17.09.214r.) polegające na usunięciu 3 drzew stwarzających zagrożenie dla bezpieczeństwa użytkowników zespołu parkowego. Park w stanie dobrym wymaga prac porządkowych i pielęgnacyjnych.

Późnogotycki kościół parafialny p.w. Wszystkich Świętych w Tarnowie Podgórny zbudowany ok. 1464 roku, z drewniana wież nadbudowaną w 1787 roku. W latach dziewięćdziesiątych przeprowadzono remont elewacji, wymieniono rury spustowe, rynny i opierzenia. Powiatowy Konserwator Zabytków wydał decyzję nr 4/A/2012 z dnia 9 stycznia 2012 roku udzielającą pozwolenia na prowadzenie prac konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków mających na celu wzmocnienie konstrukcji sklepienia i obwodowe wzmocnienie ścian budynku kościoła p.w. Wszystkich Świętych w Tarnowie Podgórny. W latach 2012-2014 kościół przeszedł gruntowny remont pod nadzorem Powiatowego Konserwatora Zabytków w Poznaniu oraz Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu.

Poewangelicki kościół p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Tarnowie Podgórny powstał w 1901 roku wraz z pozostałą zabudową (szkoła, budynek gminy) wystawiony przez gminę ewangelicką. Obecnie stanowi własność parafii p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa. Wykonano częściową wymianę pokrycia dachowego, remont opierzeń, rynien i rur spustowych, oraz ceglanych elewacji. Obecny stan techniczny kościoła nie budzi zastrzeżeń. Powiatowy Konserwator wydał decyzję nr 140/A/2011 z dnia 21 października 2011 roku udzielającą pozwolenia na prowadzenie prac konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków polegających na wymianie istniejącej dachówki od strony południowej na nową dachówkę ceramiczną zakładkową, typu BRAAS w kolorze czerwonym, analogicznie do rodzaju i koloru dachówki od strony północnej oraz wymianie opierzeń z blachy miedzianej.

Dawna izba celna w Tarnowie Podgórny – obecnie budynek mieszkalny. W latach 1989-90 gruntownie przebudowany i rozbudowany, zmieniono dachy. 4.08.2003 r. skreślono z rejestru zabytków część naziemną budynku, pozostawiając w rejestrze jedynie piwnice.

DOBRY STAN

W dobrym stanie jest większość obiektów sakralnych, po przeprowadzonych w ostatnim czasie pracach remontowych.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2017-2020

ZŁY STAN ZACHOWANIA

Następujące obiekty wymagające pilnego wykonania prac remontowych:

Zespół dworsko-parkowy w Baranowie – dwór w dostatecznym stanie technicznym, spękania na murach.

Zespół pałacowo-parkowy w Lusowie – pałac w dostatecznym stanie technicznym, teren wymaga dodatkowych nakładów.

4.1.2. STAN ZACHOWANIA ZABYTEKÓW RUCHOMYCH WPISANYCH DO REJESTRU ZABYTEKÓW

- Zespół nagrobków Plucińskich na terenie cmentarza parafialnego w Lusowie znajduje się w dobrym stanie technicznym po przeprowadzonych pracach konserwatorskich.
- Wystrój i wyposażenie kościoła por. p.w. Wszystkich Świętych w Tarnowie Podgórnym – 25 pozycji, nr rejestru 202/Wlkp/B, decyzja z dnia 8.09.2011 r. – przeprowadzono prace konserwatorskie np. przy polichromiach odkrytych w trakcie ww. prac.
- Kościół parafialny w Ceradzu Kościelnym (wyposażenie kościoła) – stan dobry.
- Wystrój i wyposażenie kaplicy grobowej Engeströmów w Ceradzu Kościelnym – 11 pozycji – nr rejestru 181/Wlkp/B, decyzja z dnia 29.07.2010 r., stan dobry.
- Kościół parafialny p.w. św. Jakuba i Jadwigi w Lusowie prowadzone są prace konserwatorskie przy neogotyckim ołtarzu głównym, ołtarzach bocznych, Drodze Krzyżowej, Kamiennej chrzcielnicy, nagrobku Sobockich w kaplicy).

4.1.3. STAN ZACHOWANIA STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH**1. Stan zachowania stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków**

a) wymaga oznakowania:

- cmentarzysko w Swadzimiu, położone w lesie.

~~b) wymagają badań sondażowych w celu ustalenia stanu zachowania substancji zabytkowej:~~

- ~~– cmentarzysko w Lusowie położone na polu użytkowanym rolniczo. Ustalenie stanu jego zachowania zadecyduje o konieczności zmiany sposobu użytkowania gruntu lub przeprowadzenia badań ratowniczych na tym stanowisku.~~

3. Stan zachowania zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych

Stanowiska archeologiczne niewpisane do rejestru zabytków, ujawnione głównie podczas badań AZP, stanowią podstawową i najliczniejszą grupę, która składa się na archeologiczne dziedzictwo kulturowe. Z powodu ich liczebności trudno określić stan zachowania każdego pojedynczego stanowiska archeologicznego. Z pewnością można jedynie stwierdzić, że stanowiska położone na terenach niezabudowanych, nieużytkach i zalesionych nie wykazują się stanem naruszenia ich substancji zabytkowej, co kwalifikuje je do stanowisk najlepiej zachowanych.

4.1.4. OBSZARY NAJWIĘKSZEGO ZAGROŻENIA DLA ZABYTEKÓW NIERUCHOMYCH

W oparciu o plany inwestycyjne gminy można określić obszary zagrożone pod względem zachowania zabytków:

- trasy komunikacyjne - skala współczesnej infrastruktury drogowej w znacznym stopniu przekracza skalę dawno ukształtowanej przestrzeni, a natężenie ruchu kołowego, głównie ciężarowego, stwarza realną groźbę powstania nieodwracalnych zniszczeń dawnej tkanki mieszkaniowej. Wypływa stąd pilna potrzeba kontynuowania inwestycji, które mają na celu odsunięcie tras komunikacyjnych o szczególnie uciążliwym ruchu tj. budowie obwodnicy miejscowości (np. Lusowa),
- generalnym problemem nie tylko w skali gminy jest lokalizacja wież telefonii komórkowej wpływająca deprecjonująco na panoramę miejscowości i zespołów zabytkowych, stanowiąca konkurencję dla zabytkowej architektury – wież kościołów, będących historycznymi dominantami obszarów wiejskich i staromiejskich. Tego typu inwestycje mają niekorzystny wpływ na ukształtowanie zabytkowej przestrzeni, jako element nieharmonizujący z krajobrazem kulturowym. Poprzez ingerencję elementów obcych zniszczeniu ulegają wartości widokowe - przestrzenne założenia, panoramy oraz otoczenie zabytkowych obiektów o wartości lokalnej,
- brak powszechnej świadomości realnej i potencjalnej wartości zasobów kulturowych,

Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2017-2020

- degradacja spowodowana współczesnością w prowadzonych adaptacjach i remontach obiektów zabytkowych. Likwidacja oryginalnych elementów dekoracji architektonicznej, zdobionej stolarki okiennej, drzwiowej, klatek schodowych, dawnych witryn sklepowych, wprowadzanie współczesnych materiałów budowlanych typu blacha dachówkopodobna, w miejsce ceramicznych pokryć dachowych, okien z PVC oraz ocieplanie płytami styropianowymi - prowadzi do degradacji pojedynczych obiektów a także całych obszarów starej zabudowy, pozbawiając je charakterystycznego klimatu a co za tym idzie wartości turystycznych,
- znaczenie nowej zabudowy lokalizowanej w obrębie zespołów starej zabudowy - wprowadzanie nowoczesnej zabudowy, problemy z respektowaniem stałych zasad kształtowania architektury w odniesieniu do zabytkowej zabudowy oraz harmonijnym wprowadzeniem nowego budownictwa - wytyczne Powiatowego Konserwatora Zabytków przy rozpatrywaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennych oraz decyzji o warunkach zabudowy,
- wprowadzanie elementów obcych stylowi – wpływ na taki stan rzeczy mają przekształcenia własnościowe obiektów nieruchomości przez właścicieli prywatnych często wykonujących prace przy zabytku bez wymaganego pozwolenia konserwatorskiego w sposób niezgodny z zasadami sztuki i techniki konserwatorskiej,
- niewielka możliwość wykorzystania starych budynków folwarcznych do nowoczesnej produkcji, niszczenie kompozycji podwórza folwarcznego oraz charakteru zachowanej zabudowy. Budynki te wymagają przeróbek i adaptacji, a w wielu przypadkach również znalezienia nowej funkcji. Z tych powodów w złym stanie jest wiele obiektów folwarcznych na terenie gminy.

4.1.5. ISTOTNE ZAGROŻENIA DLA ZABYTKÓW ARCHEOLOGICZNYCH

Podstawowym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych oraz nawarstwień kulturowych są wszelkie inwestycje związane z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, które wymagają prowadzenia prac ziemno-budowlanych. Aby zapobiec zniszczeniu stanowisk archeologicznych oraz nawarstwień kulturowych, prace ziemne prowadzone w strefie ochrony stanowisk archeologicznych wymagają prowadzenia badań archeologicznych w zakresie uzgodnionym z Powiatowym Konserwatorem Zabytków. Jest to szczególnie ważne podczas takich inwestycjach jak budowa budynków mieszkalnych i usługowych oraz inwestycje liniowe: przyłącza kanalizacji deszczowej, sanitarnej, gazowej, telekomunikacyjnej.

Natomiast realizacja inwestycji takich jak budowa autostrad, obwodnic, dróg, zbiorników retencyjnych, eksploatacja piąśnic i żwirowni, kopalnie kruszywa bezwzględnie wymaga prawidłowego rozpoznania terenu pod względem faktycznej ilości stanowisk archeologicznych oraz przeprowadzenia ratowniczych badań wykopaliskowych na wytypowanych stanowiskach. Z uwagi na szeroko płaszczyznowy zakres prac ziemnych charakteryzujący tego typu przedsięwzięcia budowlane, w bezpowrotny sposób niszczone jest substancja zabytkowa i obiekty archeologiczne.

Należy pamiętać również o pracach ziemno-budowlanych związanych z przebudową lub rozbiórką budynków wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w ewidencji zabytków. Towarzyszące im badania archeologiczne są niezwykle istotne w procesie rekonstrukcji dawnej zabudowy.

Przebudowa układów urbanistycznych, ruralistycznych i założeń pałacowo-parkowych prowadzi często do naruszenia średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych. W związku z tym wszystkie prace ziemne wymagają jednoczesnego prowadzenia badań archeologicznych. Wyniki badań często stanowią jedyną dokumentację następujących po sobie epizodów osadniczych na tym terenie. Pozwalają skorygować, uszczegółwić i potwierdzić dane ze źródeł pisanych. Pozyskany w trakcie badań materiał ruchomy umożliwia uzupełnienie danych o kulturze materialnej oraz statusie społecznym i zawodowym mieszkańców. Dlatego ważne jest wypełnianie przez inwestorów wymogów konserwatorskich określonych przez Powiatowego Konserwatora Zabytków w Poznaniu.

Istotne zagrożenie dla zachowania substancji zabytkowej stanowisk archeologicznych zlokalizowanych w obrębie pól uprawnych stanowi głęboka orka. Niektóre zagrożenia pojawiły się w ciągu ostatnich lat, jak na przykład działalność tzw. poszukiwaczy skarbów z wykrywaczami metali, których rozmiarów nie potrafimy ocenić. Działalność ta szczególnie zagraża cmentarzyskom zlokalizowanym na terenie gminy. Wiele zagrożeń wynika z przyspieszonego rozwoju gospodarczego - używanie ciężkiego sprzętu w rolnictwie, rozwój budownictwa i budowa dróg oraz zadania inwestycyjne mogące potencjalnie stwarzać zagrożenie dla

Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2017-2020

zachowania substancji zabytkowej stanowisk archeologicznych realizowane na podstawie Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Tarnowo Podgórne na lata 2012-2016

4.1.6. OBSZARY NAJWIĘKSZEGO ZAGROŻENIA DLA STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH

W związku z istniejącymi planami inwestycyjnymi na terenie gminy, występują obszary zagrożone pod względem zachowania zabytków archeologicznych. Powyższe plany inwestycyjne zostały ujęte w sporządzonym na lata 2016-2020 „Planie Rozwoju Lokalnego Gminy Tarnowo Podgórne 2016-2020”. Niektóre zadania wynikające „Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Tarnowo Podgórne na lata 2012-2016”, wymagają prowadzenia badań archeologicznych ze względu na ich niszczący charakter (prace ziemne). Na terenie gminy priorytetowe zamierzenia inwestycyjne wiążą się przede wszystkim z funkcjonowaniem układu drogowego, systemem wodno-kanalizacyjnym oraz rozwojem infrastruktury społecznej.

4.2. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY TARNOWO PODGÓRNE

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego zostało uchwalone przez Radę Gminy Tarnowo Podgórne w dniu 21 czerwca 2011 roku uchwałą Nr XII/134/2011. W Studium zostały ustalone podstawowe zasady rozwoju przestrzennego gminy, dotyczące działań w zakresie ochrony, rewitalizacji i kreacji wartości kulturowych. W § 4 tomu Uwarunkowań Studium zostały zawarte uwarunkowania wynikające ze stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków dóbr kultury współczesnej, w szczególności wskazano i opisano następujące elementy środowiska kulturowego:

- Obiekty wpisane do rejestru obiektów zabytkowych województwa wielkopolskiego,
- Obiekty wpisane na listę gminnej ewidencji zabytków,
- Strefy ochrony konserwatorskiej,
- Stanowiska archeologiczne,
- Dziedzictwo kulturowe.

W rozdziale 6 (§152-159) Kierunków Studium zostały natomiast określone obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej, w szczególności zasady dotyczące prowadzenia prac przy zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków, zabytkach wpisanych do ewidencji zabytków, w granicach stref ochrony konserwatorskiej oraz stref ochrony stanowisk archeologicznych.

4.3. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z MIEJSCOWYCH PLANÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Na terenie gminy Tarnowo podgórne obowiązują około 215 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, które pokrywają około 60% powierzchni gminy.

Zgodnie z Art. 15 ust. 2 pkt 4 ustawy z 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (tekst jednolity Dz. U. 2016. poz. 778 z późn. zm.) w planie miejscowym określa się obowiązkowo zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej takich jak warunki prowadzenia prac budowlanych przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków oraz gminnej ewidencji zabytków oraz obowiązek prowadzenia badań archeologicznych w granicach stref zabytków archeologicznych.

Ponadto projekt miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, zgodnie z art. 11 ust. 6.c. ww. ustawy wymaga uzgodnienia z właściwym konserwatorem zabytków.

4.4. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z OCHRONY PRZYRODY I RÓWNOWAGI EKOLOGICZNEJ

W obrębie gminy występuje siedem parków krajobrazowych, które zostały objęte ochroną konserwatorską (6 wpisanych do rejestru zabytków, 1 ujęty w ewidencji). Do najcenniejszych należą parki w Jankowicach i Swadzimiu, z pięknym drzewostanem i cennymi okazami drzew, w tym pomnikami przyrody. Pozostałe parki mają mniej cenny drzewostan (jedynie pojedyncze okazy drzew są warte uwagi) i często zatarty układ przestrzenny. Mocno zdegradowany jest park w Lusowie, Lusówku oraz w Sierosławiu, o którego istnieniu informuje jedynie kępa zdeformowanego drzewostanu wyróżniająca się w antropogenicznym krajobrazie.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2017-2020

Tabela. Zachowane parki pałacowe i dworskie w gminie Tarnowo Podgórne objęte ochroną konserwatorską.

Lp.	Miejscowość	Rodzaj założenia	Powierzchnia (ha)	W tym wody (ha)	Czas powstania	Nr rej.	Stan zachowania
1.	Baranowo	krajobrazowe	1,32	0,12	XIX/XX w.	2194/A	zaniedbany
2.	Jankowice	krajobrazowe	18,63	2,3	XVIII w.	161/A	dobry
3.	Lusowo	krajobrazowe	4,25		II poł. XIX w.	1530/A	zaniedbany
4.	Rumianek	krajobrazowe	2,5	0,15	poł. XIX w.	1827/A	zaniedbany
5.	Sierosław	krajobrazowe	1,1		II poł. XIX w.	1843/A	dobry
6.	Swadzim	krajobrazowe	7,46	0,43	II poł. XIX w.	1784/A	dobry
7.	Lusówko	krajobrazowe	1,5		Po. XIX w.	ewidencja	dobry

Ochrona indywidualna w gminie Tarnowo Podgórne realizowana jest poprzez ustanowienie pomników przyrody. Objęte tą ochroną drzewa zwykle stanowią element drzewostanu parkowego, podworskiego. Szczególnie cenne okazy, i w dużej liczbie, występują w parku w Jankowicach tworząc drzewostan zbudowany z drzew rodzimych i egzotycznych. Cenne lipy drobnolistne rosną w otoczeniu kościoła i na cmentarzu w Ceradzu Kościelnym.

Dobrze zachowane są nasadzenia alejowe, choć coraz mniej liczne w krajobrazach wiejskich, z uwagi na przebudowę dróg i wycinanie zbyt blisko jak na nowe warunki budowlane drzew. Na podkreślenie zasługują zachowane aleje wielogatunkowe biegnące od parku i zabudowań podworskich w Swadzimiu (tzw. aleje swadzimska, batorowska i pałacowa). Godne zachowania i ochrony jest nieopisane i nieoznakowane obsadzenie lipowe przy drodze prowadzącej od dawnego folwarku w Lusówku, stąd też proponuje się, po wcześniejszym sporządzeniu stosownych kart, objąć je ochroną prawną. Inne obiekty o cechach pomników przyrody to drzewa rosnące przed zabudowaniami w Rumianku (dwa dęby szypułkowe).

Na terenie gminy Tarnowo Podgórne został wyznaczony Obszar Chronionego Krajobrazu Rynny Jeziora Lusowskiego i Doliny Samy wyróżniający się wartościami przyrodniczo – krajobrazowymi (Uchwała Rady Gminy Tarnowo Podgórne Nr XL/305/97 z dnia 18 marca 1997 r.) Teren ten stanowi mozaikę różnych zespołów i zbiorowisk roślinnych, głównie jednak związanych z obszarami podmokłymi. Licznie reprezentowane są olsy i lasy łęgowe, występuje też forma boru bagiennego. W dolinie Samy stwierdzono występowanie rzadkich gatunków roślin siedlisk wilgotnych, podmokłych i wodnych, m.in. storczyki (Orchis latifolia, Listera ovata), zespół lilii wodnej, osoki aloesowatej. W latach poprzednich stwierdzano obecność wolfii bezkorzeniowej. Obszar Chronionego Krajobrazu w rynnach Jeziora Lusowskiego i w dolinie Samy ma największą wartość dla ptaków i płazów. Stwierdzono występowanie rzadkich, zagrożonych, objętych ochroną gatunków i grup zwierząt: ważek, biegaczy, trzmieli, mięczaków, płazów, gadów i ssaków.

4.5 UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY ZABYTEKÓW ARCHEOLOGICZNYCH

- 1) Przy tworzeniu planów zagospodarowania przestrzennego oraz przy podejmowaniu decyzji administracyjnych o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, należy uwzględnić lokalizację stanowisk archeologicznych wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków Archeologicznej.
- 2) Wprowadzenie zapisu zapewniającego prawidłową ochronę archeologicznego dziedzictwa kulturowego w stosunku do stref występowania stanowisk archeologicznych oraz obszarów chronionych tj. układów urbanistycznych, ruralistycznych, założenia pałacowo-parkowe, cmentarze, obiekty wpisane do rejestru zabytków i ujęte w ewidencji zabytków: **„Prace inwestycyjne, w tym ziemne związane z budownictwem i zagospodarowaniem terenu, w obrębie obszarów chronionych i stref występowania stanowisk archeologicznych, wymagają prowadzenia badań archeologicznych na które należy uzyskać pozwolenie od Powiatowego Konserwatora Zabytków.”**
- 3) Dla ochrony stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków istnieje konieczność uwzględnienia zakazu prowadzenia wszelkich robót budowlanych oraz przemysłowych na terenie w/w stanowisk, a prace porządkowe prowadzone w ich obrębie wymagają uzgodnienia z Powiatowym Konserwatorem Zabytków.

5. CELE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTEKAMI

Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2017-2020

Opracowanie Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami gminy Tarnowo Podgórne ma na celu poprawę stanu zachowania lokalnego dziedzictwa kulturowego w oparciu o istniejące instrumenty prawne i działania ochronne. Poniższe cele wynikają z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju i gminy,
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminując sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem zabytków,
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami,
- wykorzystanie założeń oraz treści Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami gminy Tarnowo Podgórne w celu wykonania Gminnego programu rewitalizacji.

6. KIERUNKI DZIAŁAŃ DLA REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI**6.1.1. PROWADZENIE GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW NIERUCHOMYCH**

- systematyczna weryfikacja gminnej ewidencji zabytków – przeprowadzanie przeglądów w terenie oraz uzupełnianie kart obiektów o uzyskane dane i dokumentację fotograficzną, wprowadzanie zmian dot. rozbiórek, modernizacji, remontów,
- sporządzenie w systemie GIS i opublikowanie mapy dziedzictwa kulturowego gminy z naniesioną lokalizacją obiektów zabytkowych i obszarów chronionych,
- wpis zabytków nieruchomych do gminnej ewidencji sam w sobie nie stanowi formy ich ochrony, jednak stanowi podstawę do objęcia tych zabytków ochroną w formie zapisu w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego,
- wyłączenie i włączenie nowych obiektów do gminnej ewidencji zabytków winno być prowadzone w porozumieniu z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

6.1.2. PROWADZENIE GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW ARCHEOLOGICZNYCH

- sporządzenie elektronicznej, systematycznie aktualizowanej, bazy informacji o stanowiskach archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków i stanowiskach archeologicznych wytypowanych do wpisania do rejestru zabytków,
- uzupełnianie i weryfikowanie ewidencji zabytków archeologicznych poprzez: włączanie informacji o wszystkich sukcesywnie odkrywanych reliktach przeszłości niezależnie od charakteru badań, po wcześniejszym uzgodnieniu z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków w Poznaniu.

6.1.3. UDOSTĘPNIANIE I PROMOCJA ZABYTKÓW

- popularyzacja poszczególnych zabytków oraz krajobrazu kulturowego poprzez ich wyeksponowanie - rozwój turystyki kulturowej obejmującej szlaki i ścieżki przyrodniczo-kulturowe,
- włączenie się do już istniejących oraz tworzenie tematycznych sieci rowerowych, pieszych, konnych, samochodowych szlaków turystycznych, co ma na celu zwiększenie atrakcyjności turystycznej regionu poprzez renowacje i udostępnianie zabytków,
- współpraca z właścicielami zabytków dla zapewnienia im należytej opieki, wskazywanie potencjalnych źródeł finansowania,
- ustalenie z właścicielami obiektów zabytkowych zasad udostępniania obiektów w celach turystycznych i edukacyjnych,

Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2017-2020

- sporządzenie w systemie GIS oraz opublikowanie mapy dziedzictwa kulturowego z zaznaczonymi obiektami zabytkowymi na terenie gminy (do 2020 r.).

6.1.4. POPULARYZACJA I EDUKACJA

- popularyzacja tematyki poprzez publikację materiałów dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w prasie lokalnej i na stronie internetowej gminy, włączanie poprzez media środowiska lokalnego do różnorodnych inicjatyw w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, informowanie mediów o sprawach związanych z ochroną zabytków oraz o inicjatywach podejmowanych w tym zakresie, współpraca z lokalną prasą i ukazywanie obiektów po przeprowadzeniu prac konserwatorskich,
- wspieranie działań sprzyjających szerszemu zaangażowaniu się sektora prywatnego w ochronę dziedzictwa kulturowego,
- wspieranie działalności organizacji społecznych, pozarządowych i środowisk zajmujących się ochroną i opieką nad zabytkami,
- planowane są działania edukacyjne w zakresie wiedzy o lokalnych zabytkach, w szkołach prowadzonych przez Gminę tj.: zajęcia plastyczne, fotograficzne, plenerowe lekcje historii, itp.

6.1.5. AKTYWIZACJA SPOŁECZNOŚCI LOKALNYCH NA RZECZ OPIEKI NAD ZABYTKAMI

- w celu poprawy stanu zasobów dziedzictwa kulturowego regionu należy podjąć działania w zakresie stałego podnoszenia świadomości społecznej poprzez zwiększanie atrakcyjności zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych,
- zachowanie i wyeksponowanie unikalnych wartości historycznych i artystycznych zabytków o dużym znaczeniu dla społeczności lokalnej.

6.1.6. ZAHAMOWANIE PROCESÓW DEGRADACJI ZABYTKÓW I DOPROWADZENIE DO POPRAWY STANU ICH ZACHOWANIA I ZAGOSPODAROWANIA

- współdziałanie z Powiatowym Konserwatorem Zabytków w Poznaniu oraz Wielkopolskich Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w zakresie informowania właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskania pomocowych środków finansowych na ich remonty,
- nawiązanie współpracy z właścicielami obiektów znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, przy czynnym udziale Powiatowego Konserwatora Zabytków oraz Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, poprzez:
 - rozpowszechnianie wśród właścicieli tych obiektów informacji na temat zasad konserwatorskich i profilaktyki konserwatorskiej,
 - zbieranie od właścicieli tych obiektów informacji na temat przeprowadzonych remontów i odnotowywanie tych faktów w kartach gminnej ewidencji zabytków,
- aktywne zachęcanie sektora prywatnego do zagospodarowania obiektów zabytkowych.

6.1.7. DZIAŁANIA GMINY TARNOWO PODGÓRNE DOTYCZĄCE ZABYTKÓW WPISANYCH DO REJESTRU STANOWIĄCYCH WŁASNOŚĆ GMINY

- Zespół pałacowy w Jankowicach
Właściciel obiektu - Gmina Tarnowo Podgórne zaplanowała rewitalizację zespołu pałacowego w Jankowicach w zakresie przebudowy budynku pałacu na cele samorządowej szkoły muzycznej i gminnego ośrodka kultury GOK wraz z zagospodarowaniem terenu. W 2015 roku Gmina Tarnowo Podgórne uzyskała Pozwolenie na prowadzenie prac konserwatorsko-budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru wydane przez Powiatowego Konserwatora Zabytków (KZ.4123.18.00031.2015.III z dnia 16.10.2015r.) oraz Decyzję o pozwoleniu na budowę nr 5658/15 (AB.6740.18.518.2015.V z dnia 18.11.2015r.) na powyższe zamierzenie inwestycyjne. Zgodnie z projektem budowlanym 2/3 budynku przeznaczone zostało na szkołę muzyczną a 1/3 na działalność Gminnego Ośrodka Kultury. Przy czym Gminny Ośrodek Kultury będzie zajmował parter oraz piwnice. Pomieszczenia w piwnicach zostaną zaadoptowane pod działalność warsztatów artystycznych takich jak warsztaty fotograficzne, malarskie itd. Skierowanych do osób starszych. Na parterze poza pomieszczeniami przeznaczonymi pod działalność Gminnego Ośrodka Kultury SEZAM zaplanowano również powierzchnię pod działalność gastronomiczną i oraz salę konferencyjną

Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2017-2020

z pełnym wyposażeniem. Pozostała część budynku przeznaczona jest pod działalność Samorządowej Szkoły Muzycznej w tym również na organizowanie koncertów (sala koncertowa na 100 osób). Obecnie projekt jest przygotowywany do procedury aplikacyjnej w ramach Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego WRPO 2014-2020, Działanie 4.4 Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego, Poddziałanie 4.4.3 Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego w ramach ZIT dla MOF Poznania. Pełna dokumentacja dla projektu, w tym również Studium Wykonalności jest w trakcie realizacji.

- Park Jankowice

W latach 2013 – 2016 Gmina wykonała projekt rewaloryzacji zespołu parkowego poprzez wykonanie prac porządkowych na terenie parku polegających na bieżącym i sukcesywnym usuwaniu samosiewów i zbędnych krzewów powodujących zatarcie układu kompozycyjnego założenia. Na bieżąco będą także prowadzone działania polegające na utrzymywaniu właściwego stanu fitosanitarnego drzewostanu parkowego i bezpieczeństwa poprzez usuwanie posuszu, drzew złamanych, chorych, osłabionych. Przewidywane jest także stopniowe uzupełnienie drzewostanu parkowego - w miejsce drzew usuwanych będą sadzone nowe egzemplarze bądź uzupełnienie drzewostanu zgodnie z zatwierdzoną Koncepcją rewaloryzacji parku. Wszelkie prace prowadzone na terenie założenia parkowego będą na bieżąco uzgadniane z Powiatowym konserwatorem zabytków w Poznaniu. Powyższe zamierzenie inwestycyjne jest w trakcie sukcesywnej realizacji. W trakcie obowiązywania programu planowane jest dokończenie układu komunikacyjnego na terenie parku, budowa ogólnodostępnych obiektów rekreacyjno-sportowych, uzupełnianie drzewostanu parkowego poprzez dosadzanie drzew i krzewów oraz budowa zastawki na rzece Samie i tym samym poprawienie warunków wodno-gruntowych na terenie parku.

- Park w Sierosławiu

W latach 2017 – 2020 Gmina zamierza przeprowadzić prace porządkowe na terenie parku polegające na bieżącym i sukcesywnym usuwaniu samosiewów i zbędnych krzewów powodujących zatarcie układu kompozycyjnego założenia. Na bieżąco będą także prowadzone działania polegające na utrzymywaniu właściwego stanu fitosanitarnego drzewostanu parkowego i bezpieczeństwa poprzez usuwanie posuszu, drzew złamanych, chorych, osłabionych. Wszelkie prace prowadzone na terenie założenia parkowego będą na bieżąco uzgadniane z Powiatowym konserwatorem zabytków w Poznaniu. W trakcie obowiązywania powyższego tutejszy Urząd będzie realizował rewitalizację Pałacu w Sierosławiu. Rewitalizacja ma polegać na adaptacji Pałacu na cele publiczne m.in. świetlica wiejska, gabinety lekarskie, itp.

- Park w Lusowie – część

W latach 2017 – 2020 Gmina zamierza przeprowadzić prace porządkowe na terenie parku (części należącej do Gminy) polegające na bieżącym i sukcesywnym usuwaniu samosiewów i zbędnych krzewów powodujących zatarcie układu kompozycyjnego założenia. Na bieżąco będą także prowadzone działania polegające na utrzymywaniu właściwego stanu fitosanitarnego drzewostanu parkowego i bezpieczeństwa poprzez usuwanie posuszu, drzew złamanych, chorych, osłabionych. Uzupełnienie drzewostanu poprzez nasadzenia młodych drzew i krzewów. Wszelkie prace prowadzone na terenie założenia parkowego będą na bieżąco uzgadniane z Powiatowym konserwatorem zabytków w Poznaniu.

- Park w Rumianku

W latach 2017 – 2020 Gmina zamierza przeprowadzić prace porządkowe na terenie parku polegające na bieżącym i sukcesywnym usuwaniu samosiewów i zbędnych krzewów powodujących zatarcie układu kompozycyjnego założenia. Na bieżąco będą także prowadzone działania polegające na utrzymywaniu właściwego stanu fitosanitarnego drzewostanu parkowego i bezpieczeństwa poprzez usuwanie posuszu, drzew złamanych, chorych, osłabionych. Wszelkie prace prowadzone na terenie założenia parkowego będą na bieżąco uzgadniane z Powiatowym konserwatorem zabytków w Poznaniu.

7. OKREŚLENIE SPOSOBU REALIZACJI POSZCZEGÓLNYCH CELÓW GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2017-2020

- 1) Rewitalizacja zespołu pałacowo-parkowego w Jankowicach, w zakresie przebudowy budynku pałacu na cele samorządowej szkoły muzycznej i gminnego ośrodka kultury GOK wraz z zagospodarowaniem terenu. Gmina Tarnowo Podgórne pełnić będzie rolę kontrolną dot. przeprowadzanych prac budowlano-konserwatorskich przez firmy, które wygrają przetarg na ww. prace;
- 2) Rewitalizacja zespołu pałacowo-parkowego w Sierosławiu, w zakresie przebudowy budynku pałacu na cele bieżącego zaspokojenie zbiorowych potrzeb ludności w drodze świadczenia usług powszechnie dostępnych. Gmina Tarnowo Podgórne pełnić będzie rolę kontrolną dot. przeprowadzanych prac budowlano-konserwatorskich przez firmy, które wygrają przetarg na ww. prace
- 3) Pomoc finansowa z budżetu Gminy - dotacje na cel remontów/rewitalizacji obiektów zabytkowych, zwolnienia z podatków od nieruchomości, na zasadach określonych odrębnymi uchwałami;
- 4) Planuje się dalszą współpracę z innymi gminami regionu w celu włączenia zabytków z gminy do istniejących szlaków stanowiących trasy wycieczek krajoznawczych, w celu promocji obiektów i regionu;
- 5) Wykorzystanie do promocji zabytków gminy istniejących i projektowanych ścieżek rowerowych (przez obszar gminy przebiega fragment Pierścienia Rowerowego Dookoła Poznania);
- 6) W odniesieniu do obiektów zabytkowych przewiduje się prowadzenie działań pośrednich wynikających z ustawy oraz polityki Gminy takich jak:
 - określanie i stwarzanie, przy sporządzaniu dokumentów planistycznych, warunków sprzyjających właściwemu wykorzystaniu zabytków oraz zachowaniu ich w dobrym stanie,
 - opracowywanie dokumentów planistycznych, koncepcji urbanistycznych i architektonicznych oraz projektów dotyczących zagospodarowania, rewitalizacji obiektów zabytkowych,
 - wspieranie poczynąń właścicieli obiektów zabytkowych w działaniach związanych z właściwym użytkowaniem i utrzymaniem zabytków,
 - przy opracowywaniu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, szczególne uwzględnienie zasad obszarów dziedzictwa kulturowego i zabytków, zasad ruralizmu oraz dóbr kultury współczesnej.
- 7) Gmina Tarnowo Podgórne zamierza podjąć działania związane z ochroną zabytkowego cmentarza ewangelickiego w Tarnowie Podgórny przez spisania porozumienia z Parafią Ewangelicko – Augsburgską w sprawie użyczenia nieruchomości mającego na celu nieodpłatnego korzystania i zarządzania zielenią znajdującą się na terenie cmentarza.

8. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI OKREŚLONE PRZEZ GMINĘ

- Gmina w odniesieniu do obiektów wpisanych do rejestru zabytków może korzystać z Ustawy z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (tekst jednolity Dz.U. z 2016 r. poz. 716 z późn. zm.) zwalniającej z opodatkowania obiekty użytkowane i remontowane w sposób właściwy, zgodnie ze wskazaniami konserwatorskimi, z wyjątkiem części zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej (art. 7. Ust. 1 pkt 6). Rada Gminy w drodze uchwały, może wprowadzić także inne zwolnienia niż wymienione powyżej, np. dla obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków, których właściciele wykonują prace konserwatorskie, remontowe.
- Osoba fizyczna, jednostka samorządu terytorialnego lub inna jednostka organizacyjna, będąca właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru zabytków lub do gminnej ewidencji zabytków albo posiadająca taki zabytek w trwałym zarządzie, może ubiegać się o udzielenie dotacji celowej z budżetu Gminy Tarnowo Podgórne na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy tym zabytku. Powyższe dofinansowanie z budżetu gminy będzie możliwe po wcześniejszym podjęciu przez Radę Gminy Tarnowo Podgórne stosownych uchwał określających zarówno zakres robót objętych dotacją oraz wysokość dotacji.
- Koordynacje prac związanych z realizacją poszczególnych zadań wynikających z ustaleń „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami” w ramach organizacyjnych Urzędu Gminy Tarnowo Podgórne, powierzono Wydziałowi Zagospodarowania Przestrzennego.
- W roku 2020 rozpoczęte zostaną przygotowania do opracowania i przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad zabytkami na lata 2021 –2024.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2017-2020

9. ZADANIA WYKONANE NA PODSTAWIE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA LATA 2013-2016

Zespół Pałacowo-Parkowy w Jankowicach: Gmina Tarnowo Podgórne podjęła działania w celu rewitalizacji zespołu pałacowego w Jankowicach. Powyższa rewitalizacja będzie polegała na przebudowie budynku pałacu na cele samorządowej szkoły muzycznej i gminnego ośrodka kultury GOK wraz z zagospodarowaniem terenu. W 2015 roku Gmina Tarnowo Podgórne uzyskała Pozwolenie na prowadzenie prac konserwatorsko-budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru wydane przez Powiatowego Konserwatora Zabytków (KZ.4123.18.00031.2015.III z dnia 16.10.2015r.) oraz Decyzję o pozwoleniu na budowę nr 5658/15 (AB.6740.18.518.2015.V z dnia 18.11.2015r.) na powyższe zamierzenie inwestycyjne.

Park Jankowice: W latach 2013 – 2016 Gmina wykonała projekt rewaloryzacji zespołu parkowego poprzez wykonanie prac porządkowych na terenie parku polegających na bieżącym i sukcesywnym usuwaniu samosiewów i zbędnych krzewów powodujących zatarcie układu kompozycyjnego założenia. Na bieżąco będą także prowadzone działania polegające na utrzymywaniu właściwego stanu fitosanitarnego drzewostanu parkowego i bezpieczeństwa poprzez usuwanie posuszu, drzew złamanych, chorych, osłabionych. Przewidywane jest także stopniowe uzupełnienie drzewostanu parkowego - w miejsce drzew usuwanych będą sadzone nowe egzemplarze bądź uzupełnienie drzewostanu zgodnie z zatwierdzoną Koncepcją rewaloryzacji parku. Wszelkie prace prowadzone na terenie założenia parkowego będą na bieżąco uzgadniane z Powiatowym konserwatorem zabytków w Poznaniu. Powyższe zamierzenie inwestycyjne jest w trakcie sukcesywnej realizacji.

- **Ceradz Kościelny:** Gmina Tarnowo Podgórne wyremontowała dach na obiekcie wpisanym do gminnej ewidencji zabytków - Dom Rekolekcyjny (dawniej szkoła), murowany, 1892, 1912-1920,
- **Lusowo:** w ramach upowszechnienia wiedzy na temat regionalnych zabytków i dziedzictwa z inicjatywą Towarzystwa Pamięci Generała Józefa Dowbor-Muśnickiego z Lusowa przy udziale Gminy Tarnowo Podgórne wzniesiono pierwszy w Polsce pomnik Generała Józefa Dowbor-Muśnickiego,
- Zakończenie kompleksowego remontu Kościoła pw. Wszystkich Świętych w Tarnowie Podgórny, zgodnie z decyzją Powiatowego Konserwatora Zabytków nr 140/A/2011 z dnia 21 października 2011 roku oraz decyzją nr 4/A/2012 z dnia 9 stycznia 2012 roku,
- Kontynuacja tworzenia książki propagującej historię Gminy Tarnowo Podgórne.

10. NIEKÓRE ZEWNĘTRZNE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI OKREŚLONE PRZEZ GMINĘ

W ramach pozyskiwania środków zewnętrznych na prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i rewitalizujących zabytków gmina na bieżąco monitorować będzie ogłaszane Programy Pomocowe z funduszy rządowych i pozarządowych oraz Projekty Unijne pomocne w uzyskaniu dotacji celowych. Unia Europejska finansuje sferę kultury, w tym ochronę zabytków w ramach celowych programów wspólnotowych oraz poprzez fundusze strukturalne (FS) utworzone w celu wyrównywania poziomu rozwoju regionów.

W celu pozyskania środków na finansowanie zadań przewidzianych w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami, Gmina zamierza także zabiegać o pozyskanie sponsorów wśród firm i osób prywatnych oraz fundacji i innych organizacji non – profit.

Gmina czynić będzie starania o pozyskiwanie środków pozabudżetowych na odnowę zabytków, których właścicielem jest Gmina, jak i pomoc właścicielom zabytków w pozyskiwaniu środków zewnętrznych (strukturalnych, z budżetu państwa, z fundacji) oraz przygotowanie właścicieli i dysponentów obiektów zabytkowych do absorpcji programowych funduszy Wspólnoty Europejskiej poprzez dysponowanie aktualnymi informacjami o możliwościach starania się o środki pozabudżetowe na dofinansowanie prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych.